

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamestvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 30. septembra 1938.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrudna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Češki nauk

Če nameravamo danes spregovoriti nekaj besed o češki stiski, ne mislimo opisovati vsega svetovno-političnega okolja in ozadja, iz katerega se je izcimila. Ne mislimo govoriti o francoski in angleški krivdi v tej žalostni igri, ko je prijatelj zaveznik naložil zavezniku prijatelju, naj reže iz svoje kože jermena, da utolaži sovražnika in da bo njemu prihranjeno delo in trpljenje. Tudi o tem ne bomo govorili, koliko je francoska krivda in odgovornost večja od angleške, in sicer ne samo oblikovno-pravno, ker so ravno Francozi podpisali s Čehi zavezniško pogodbo, a Angleži je niso podpisali. Res, kaj bi neki rekli Francozi, če bi zahtevala Nemčija alzaške Nemce, pa bi ji Anglija priporočila, naj jih odstopi, češ da zaradi francoskih manjšin ne kaže tvegati vojne in da zaradi tega v tem primeru zvezna pogodba ne velja? Vprašanje, ki nosi odgovor v sebi.

O vsem tem tudi nima pomena govoriti, ker je stvar preveč jasna in ker je preveč očitna majhna vrednost slovesno dane besede v tem svetu. In pomena ima tem manj, ker govore najboljši francoski in angleški duhovi v teh dneh naravnost in brezobzirno o sramoti, ki so jo prizadejali njihovi domovini njihovi državniki. Morebiti je čustva teh ljudi najbolj izrazil francoski general Louis Eugene Faucher, načelnik francoskega vojaškega poslanstva v češko-slovaški republiki, ki je v teh dneh prestopil iz francoske v češko-slovaško vojsko in pri tej priliki dejal predsedniku Benešu: »Sramujem se, da sem Francoz in zagotavljam vam, da se nikoli ne povrnem v svojo rojstno deželo.«

Ti in taki možje so tudi, ki dajejo človeku upanje in vero, da bo še zadobila veljavo na svetu človečnostna omika, zavest skupnosti ter — dana beseda.

Tudi ne mislimo zgubljeni besed o ogabni zahrbtnosti Poljakov. O zahrbtnosti države, ki se npravno ogorčuje zaradi 70.000 Poljakov na Češkem, ki pa ima za samoobsebno pravico, da tlači doma 7.000.000 Ukrajincev, torej ravno stokrat tolikšno manjšino, kakor je poljska na Češkem, a razen tega še poldrugi milijon Belorusov, pol milijona Litvinov in tako naprej. A zlasti še, da dela tako, četudi imajo Poljaki na Češkem več pravice, kakor milijonske manjšine na Poljskem. Preveč je še odprta ta rana in preveč še skeli vsakega slovenskega in slovanskega človeka, vsakega demokracijskega človeka sploh, da bi že mogli vrtati v njej.

Čehi so postali žrtev sile. O tem ni dvoma, vsaj v demokratičnem svetu ne, in o tem smo mi že dovolj pisali. Gre samo še za eno vprašanje, če so namreč Čehi pri vsem tem le brez krivde, če niso sami s svojo politiko vendarle sami sebe oslabili, tako da je sovražna sila dobila vse večjo moč in težo.

Češka je gotovo dala že iz vsega začetka tudi nečeškim narodom pravice, kakor jih na primer v Avstro-Ogrski nemški in nemadžarski narodi niso nikoli imeli, in kakor jih zlasti danes nimajo manjšine v nobeni nacionalistični državi. In še je te pravice zviševala od leta do leta. A delala je vendar iste napake kakor nekdanja Avstrija. Gotovo, dvakrat gotovo, delala jih je v mnogo manjšem obsegu. Toda mnogo usodnejše so postale kljub temu glede na njeno moč in zlasti še glede na smeraj nove zapletljive v povojnem svetu. Ni se od vsega začetka zavedla, da v dobi stisk ni časa za centralistične in unitaristične prizadeve in poskuse. Ali z drugimi besedami, če bi bila takoj od vsega začetka obstanka dala z velikim srcem vsem manjšinam tiste pravice, ki jih je bila pred nekaj tedni pripravljena dati, nasproti Slovakom pa prav tako od vsega začetka zavzela stališče bratovskega, na popolni enakopravnosti slonečega sožitja namesto nebratovskega hegemonizma — kako drugačen bi bil njen položaj danes! Henlein bi ne bil dobil niti polovice tistih

glasov med narodno in gospodarsko kolikor toliko utešenimi Nemci, kakor so mu jih dale zadnje občinske volitve, in še ta njegova polovica bi bila mnogo manj napadalna in nasilna v svojih zahtevah, tembolj, ker bi se bila zavedala, da je gospodarska blaginja čeških Nemcev tesno povezana s češkim ozemljem. Že celo pa bi ne bili imeli Čehi sporov, hudo nepotrebnih sporov s Slovaki, ki so se vendar iz lastne volje združili s Čehi v eno državo.

Prav glede Slovakov je treba reči nekaj jasnih besedi.

Pred vsem, če govorimo o češkem centralizmu glede na Slovaško, moramo reči, da je bil tak, da bi se nam skromnim Slovincem danes kar slinice cedile po njem, četudi je gotovo, da bi trajno tudi z njim ne mogli biti zadovoljni. Kajti centralizem — mimogrede, tudi Čehi so svoj centralizem radi imenovali unitarizem — je v svojem bistvu zmeraj hegemonističen, torej v svojih zadnjih osnovah nedemokratičen in nepravilen. In zato je bila od vsega začetka neizogibna izbira med priznanjem popolne narodne samobitnosti Slovakov in med bojem, ki bi Čehi in Slovake samo odtujeval in jih nazadnje napravil za neizprosne sovražnike, kakor na primer Poljake in Ruse ali Ukrajince in Poljake — da navedemo samo nekaj bolj oddaljenih primerov. In prav zaradi tega češkega unitarizma in z njim zvezanega zapostavljanja je tlela med slovaškim narodom iskra nezadovoljnosti naprej in slabila moč češko-slovaške republike. Tlela je kljub temu, da Čehi Slovakov gospodarsko niso izrabljali, da je veljala v davčnem sestavu popolna enakopravnost, da se je Slovaška v obrti in industriji celo močno dvignila, ker si češka politika ni prizadevala, da bi se selila slovaška industrija v Prago, in ker je slovaški denar ostajal doma.

Bilo je med Čehi preudarnih ljudi, ki so videli, da centralistična pot ograža državo. A centralizem

sam se je branil. Kakor vsak je tudi češki delal preveč z obljubami in načrti, katerih dejanska vsebina in namera je bila zmeraj, podaljšati sebi življenje. Medtem so pa stvari zorele. In nobena stvar ne dela slabšega nastrojenja, kakor neprenehne obljube in prav tako neprenehno odlašanje spolnitve teh obljub.

Seveda ne mislimo s tem reči, da bi bila tudi zvezni češko-slovaški državi ta sedanja stiska zanesljivo in pod vsakim pogojem prihranjena. Samo eno je gotovo: veliko lažja bi bila, in ne mogli bi prihajati mešetarji in z neko upravičenostjo zahtevati, da se majhne nepravilnosti popravijo na tako poguben način. Tako pa je ta stiska samo potrdila stari nauk, da centralizem niti v istorodni državi ni dober, pa če je še tako napreden in — kolikor mu dopušča njegovo bistvo — demokratičen, da pa je prava nesreča za državo, ki jo sestavljajo narodno, kulturno in gospodarsko različne pokrajine.

Morali smo povedati te stvari, da se učimo iz tujih napak in zlasti, ker so nam nov dokaz, da je načelna in dosledna politika ne samo najboljša, ampak tudi edino pravilna. Vsak naš bralec ve, da to naše mnenje ni vzkliko v teh težkih dneh češke stiske. Dovoljkrat smo že v tem listu pisali o sporih med Čehi in Slovaki in zmeraj znova opozarjali in svarili: Čehi, ne žrtvujte bratovskega zaupanja maliku narodne lažienosti! In ko so pred dalj časa nekoliko preveč centralistični in hegemonistični »Narodni listy« priporočali nam Slovincem in Hrvatom prav v duhu naših jugoslovenov »nacionalno edinstvo«, smo jim svetovali, naj se rajši ogledujejo doma in naj pomagajo rešiti češko vprašanje v avtonomističnem duhu, dokler je čas.

Toda menda je res preklestvo tudi boljših ljudi in narodov, da se ne znajo odpovedati prepravilicam, razen ko je že prepozno. In da se jim zmeraj zdi, da prav zanje zakoni razvoja narodov in držav ne veljajo, ker jih ta hip njihna železna roka še ni zagrabila za vrat.

Sence slovenskega gospodarstva

Sredi preteklega meseca so ljubljanski dnevniki obširno poročali o aretaciji ravnatelja in obenem tudi lastnika Slovenske banke Mira Jankoleta. Temu očitajo, da je zagrešil veliko število sleparij s hranilnimi knjižicami: posebno na ta način, da je dajal pod raznimi pogoji posojila, za katera so morali posojiljemalci dajati v zastavo vložne knjižice z veliko večjimi vlogami, kakor jim je bil odobren kredit. Ko so pa taki dolžniki hoteli poravnati svoj dolg in zahtevali nazaj svoje zastavljene hranilne knjižice, se je izkazalo, da teh ni več, ker jih je Jankolet oziroma njegova banka že davno vnovčila. Po mnenju nekega dnevnika bo višina škode dosegla kljub že znanim velikim sleparstvom z ljudskim denarjem doslej vendarle redko višino.

Na sebi Jankoletova zadeva ni tako pomembna, da bi se mi z njo ukvarjali le zaradi nje same. O njeni manjši pomembnosti pričča že okolnost, da se je o njej lahko svobodno razpisalo naše časopisje vseh barv in smeri. Posebnost našega tiska, kar se gospodarstva tiče, je ravno v tem, da priobčuje vse najmanjše goljufije, ki se kedaj obravnavajo na sodnji, nismo pa še doživeli, da bi pisalo o nepravilnostih in goljufijah, ki gredo v milijone. V takšnih primerih smo mogli le tu pa tam ugotoviti kvečjemu kakšno zlobno namigovanje, ki pa je navadno izviralo iz drugih nagibov in ne iz poročevalske potrebe ali dolžnosti. Je to strašno slaba stran našega tiska, ki je s svojim vedenjem mnogo pripomogel do velikega propada slovenskega gospodarstva.

Če tedaj kljub temu omenjamo Jankoleta, storimo to zaradi tega, da pokažemo, da Jankoletova gospodarska dejavnost z vsemi svojimi slabimi

nasledki vred ni nekaj samostojnega v našem slovenskem gospodarstvu, temveč je le sad, ki je zrasel na primerno pognojenih tleh. Vsa dejanja, ki jih je izvršil Jankolet, nikakor ne izvirajo le iz njegove lastne moči ali mogoče prebrisanosti. Vse, kar je napravil Jankolet, so mu kot nekakemu bančniku omogočile predvsem naše žalostne gospodarske razmere, ki so nastopile po neštetih polomih, zlasti pa po letu 1931. Če ne bi bilo takšnega propadanja našega gospodarstva, tudi Jankoletovega primera ne bi imeli.

Zaradi tega bi bilo neizogibno potrebno, da slovenska javnost posveti večjo pozornost svojemu gospodarstvu in bolj kritično motri delovanje posameznih gospodarskih ustanov in njenih upraviteljev. Le na ta način bo mogoče izogniti se primerom, da se pod lepim imenom, kot je ime Slovenske banke, ne bodo vršile čisto navadne goljufije.

Vsi Slovenci smo danes prepričani, da je centralizem za nas prava gospodarska nesreča. Nasledek tega spoznanja je, da vodimo precej točne račune o tem, kako nas centralizem s svojimi ukrepi nenehoma prikrajšuje. Moramo pa priznati, da je odpor naše narodne celote proti temu centralizmu kljub vsemu spoznanju precej slaboten. Zaradi tega se centrala na naše ugovore tudi tako malo ozira in zato ostajajo vse obljube o samoupravi vedno le na papirju. Ugotoviti moramo celo, da se ne samo ne uvajajo nove samouprave, marveč že obstoječe omejujejo in to posebno tam, kjer gre za denar. Za posamezne protestne glasove, ki se pojavljajo od primera do primera, se v Belgradu kaj malo zmenijo in navadno gredo prav mirno preko njih.

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

najugodnejepri

Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Ugotovitev v našem slabotnem odporu proti centralizmu je žalostna, toda resnična. Če pa smo prišli do tega spoznanja, moramo ugotoviti tudi vzroke, zakaj je ta odpor tako slaboten.

Kmetje in delavci tega gotovo niso krivi, krivci morajo biti drugje. Ni dvoma, da moramo največ krivde pripisati našim političnim spekulantom, ki so vedno pripravljene za maloten denar služiti centralizmu, četudi s tem prodajajo življenjske osnove svojega naroda in posredno tudi sebi izpodkopujejo svoj bodoči obstanek. Če si te politične spekulante ogledamo pobliže, vidimo, da ne vise v zraku in niso samostojni činitelji temveč so navadno v ozki zvezi z eno ali drugo našo gospodarsko ustanovo, oziroma njenimi upravitelji. Slabost našega odpora proti centralizmu ne izvira tedaj samo od političnih spekulantov, temveč v veliki meri od slabosti naših gospodarskih ustanov in slabosti njenih upraviteljev.

Zborovanje narodnih manjšin

Letos konec avgusta je bil v Stockholmu zbor narodnih manjšin. Na njem so bile zastopane sledeče narodne manjšine: Slovinci in Hrvatje iz Italije in Nemčije; Nemci iz Danske, Estonije, Letonije, Poljske, Rumunije, ČSR in Madžarske; Ukrajinci iz Poljske in Rumunije; Rusi iz Estonije, Litve, Letonije, Poljske in Rumunije; Ma-

V povojni dobi smo imeli v slovenskem gospodarstvu že veliko primerov podobnih Jankoletovemu. Tudi Slovenska banka ni bila daleč od teh primerov in je ravno zato prišla v Jankoletove roke. Razlika med temi in Jankoletovim primerom je le v tem, da je bila pri teh škoda neprimerno večja in je šla v stotine milijonov. Krivci v nobenem primeru niso sojeni, čeprav je bila njih krivda in odgovornost očitna. V vseh takšnih primerih je nastopala centrala kot zaščitnik prizadetih in jih zavarovala pred nasledki, ki bi bili morali nastopiti. Po gospodarskem polomu leta 1931, pa si je centralizem v najrazličnejših uredbah, ki jih je začel izdajati spomladi leta 1932, za zaščito denarnih zavodov in drugih gospodarskih ustanov, prilastil popolno moč razpolaganja z upravitelji teh ustanov. Tako so v prvem kakor tudi v drugem primeru ostali po milosti centralizma na svojih odločujočih mestih vsi upravitelji našega gospodarstva, pa naj so tudi krivi različnih polomov.

Razumljivo je, da takšni upravitelji, ki so po svoji preteklosti obremenjeni in se imajo le centralizmu zahvaliti, da morejo v našem gospodarstvu še odločevati, ne morejo nastopiti proti centrali, ker ta drži nad njimi svoj Damoklejev meč. Kakor smo pa že zgoraj videli, ima gospodarstvo v politiki važno vlogo in je zaradi tega uspešnost našega boja proti centralizmu v veliki meri odvisna od našega gospodarstva. Zato je neizogibno potrebno, da tudi tem vprašanjem posvetimo večjo pozornost in skušamo uveljaviti načelo, da niso naše gospodarske ustanove tukaj zaradi njih upraviteljev, temveč zaradi pospeševanja blaginje našega naroda. Ker pa moremo po dosedanjih skušnjah doseči večjo blaginjo le na ta način, da izvojujemo boj proti centralizmu, je nepobitno potrebno, da zahtevamo od vseh teh činiteljev, da nas v tem boju tudi podpro. Če pa tega ne morejo, je pač njihova dolžnost, da svoja mesta prepustijo tistim, ki bodo to lahko storili.

džari iz Jugoslavije, Rumunije in ČSR; ter Švedski iz Estonije. Kakor je videti, mnogo manjšin letos ni bilo zastopanih. Naštete narodnosti predstavljajo komaj 13 milijonov oseb, medtem ko je v Evropi prav za prav okoli 50 milijonov narodnih manjšin. Zbora se niso udeležili: Katalonci, Baski, Poljaki, Danci, Lužički Srbi, Litvanci in Židi.

Vzrok tega je pri nekaterih teh narodnostih pač napeto stanje v Evropi, oziroma celo vojno stanje kot n. pr. v Španiji.

Zboru je predsedoval dr. J. Wilfan, zastopnik Slovencev iz Trsta. Ker je praznoval 60 letnico rojstva, so mu razni odposlanci ob tej priliki na zborovanju izkazali svoje priznanje, medtem ko je to v nekaterih listih vzbudilo svojevrstne komentarje zaradi ravnanja dr. Wilfana glede vprašanja Židov na manjšinskem zboru v Ženevi v l. 1935. V programatičnem govoru je dr. Wilfan vnovič poudaril načelo zbora: Ljubiti svoj narod, a prav tako spoštovati druge narode. Namen zbora so nasveti, kako naj se pravo v posameznih državah razvije, da bi se življenje narodnih manjšin uredilo. Nadalje je ugotovil, da pomenijo pogodbe o zaščiti narodnih manjšin v življenju teh manjšin nekaj novega in bodo še imele svoj pomen, če tudi te pogodbe danes že pripadajo preteklosti. Te pogodbe vsebujejo minimum zahtev manjšinskega prava, in zahteve same ne bodo mogle izginiti iz spomina človeštva. S silo, ukazi ali orožjem se vprašanje manjšin ne da rešiti.

Za dr. Wilfanom je govoril še drugi zastopnik Slovencev dr. Engelbert Besednjak, ki je poročal o politiki nasproti narodnim manjšinam in ugotavljal, da je politika glede narodnih manjšin po vojni doživela polom v kljub vsem mednarodnim poročtvom. Tako vodi ta politika narode po malem v stanje, kakršno je bilo glede narodnih manjšin pred vojno. Za narodne manjšine se je tudi po vojni prav za prav malo storilo, predvsem v tistih državah, ki za manjšine niso prevzele nobenih obveznosti. Društvu narodov so bile v prvi vrsti poverjene dolžnosti glede manjšin. Kaj je društvo v večini primerov napravilo, je najbolj razvidno iz sledečih podatkov: Društvu je bilo predloženih 852 tožb v letih 1929. do 1936. Od teh jih je bilo le 5 rešenih, vse ostale so odložili a. a. Brez pretiravanja je ugotoviti, da se je Društvo narodov v vseh teh spornih zadevah postavilo na stražni položaj, ki so jih manjšine obtožile. Nasledek tega je popolna sabotaza pogodb o zaščiti narodnih manjšin in vedno večje zatiranje manjšin, tako da pomeni to mednarodno vprašanje danes izvir velikih nevarnosti za mir v Evropi.

Zbor je sprejel tri resolucije. V prvi je ugotovilo, da je zastopanje življenjskih pravic narodnih manjšin slejkoprej moralna zapoved; le če bo ta moralna zapoved vsem znana, je mogoče upati na neoviran napredek evropskih narodov. V drugi je zbor pozval vse vlade evropskih držav, da se vendar uredijo življenjske pravice narod-

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

(Nadaljevanje.)

25. svečana leta 1904. je bila odprta v »Miethkejevi galeriji« na Dunaju v Dorotheergasse slovenska umetnostna razstava. Že dejstvo, da je vzel slovenske umetnike pod streho Miethke, ko je bil njegov umetnostni salon prvi na Dunaju in je odkril Dunaju in s tem velikemu svetu Jožo Uprko, je bil za slovensko oblikujočo umetnost popolnoma nepričakovano priznanje. Še večji uspeh je pa doživela ta razstava kluba »Sava« pri dunajski umetnostni kritiki, ko so najznamenitejši dunajski umetnostni kritiki odkrili izrečno slovensko oblikujočo umetnost ter ji priznali visoko umetnostno vrednost, n. pr. dr. Haberfeld v »Zeit«, Fr. Servaes v »N. V. Presse«, dr. Abels v »N. W. Tagblatt«, glasilo zunanjega ministrstva »Fremdenblatt«, v »Reichswehr« pa Eisenmenger, ki je omenjal tudi II. slovensko umetnostno razstavo v Ljubljani (o nji sem napisal kot študent, komaj odrasel gimnazijci, v »Reichswehr« od 27. oktobra leta 1902. daljši podlistek, ki je nanj postal pozoren tudi takratni naučni minister grof Stürgkh, ter je bil ta podlistek prvi odmev slovenske oblikujoče umetnosti v velikem svetu). Prej ni bilo o slovenskih oblikujočih umetnikih mikomur ničesar znane. Prav Razstava pri Miethkeju je pa zbudila tudi doma večje zanimanje za slovensko oblikujočo umetnost kot vse pisarjenje po časopisih ob I. in II. ljubljanski umetnostni razstavi in pa te dve razstavi sami, ko nam je dopovedalo veliko tuje kulturno središče, da imamo resnično slovensko oblikujočo umetnost in ji dalo mednarodno pričevalo zrelosti. Zavedli so se tudi v Ljubljani, da je treba nekaj storiti. Napisal sem v aprilski številki »Ljubljanskega Zvona« leta 1904. sestavek z naslovom »Umetnostna galerija v Ljubljani« ter poudarjal, da je treba ustanoviti v Ljubljani umetnostno galerijo, v kateri naj bi bila zbrana posebno moderna dela domačih slikarjev in kiparjev, zraven njih pa tudi starejše umetnine, predvsem iz začetka 19. stoletja, ki so skrite po kranjskih gradovih, in sploh umetnine iz celega južnega dela (to je iz slovenskih pokrajin) Avstrije, pridružila naj bi se pa tudi zbirka iz deželnega muzeja. Poudarjal sem, da bi imela priti v to galerijo v načelu dela domačih umetnikov in da bi bilo treba pridobiti zanjo tudi dela domačih umetnikov starejših časov, ki so v tujini. Misel sloven-

ske »Narodne galerije« je bila v bistvu izrečena, čeprav ni bila še popolnoma izpeljana. »Kranjski deželni muzej« je imel in mogel imeti za svoje področje le kranjsko deželo, ne pa slovenskih delov Štajerske in Koroške in ne Goriške, Trsta in Istre. Že zaradi tega, čeprav je bil deželni muzej v slovenskih rokah, ker je bila v deželnem odboru in deželnem zboru slovenska večina, je bilo težko misliti, da bi deželni muzej mogel napraviti splošno slovensko umetnostno galerijo kar tako že zaradi deželnega preračuna, in treba je bilo misliti na to, kako bi bilo stvar prav prijeto, da bi peljala do cilja.

Domenil sem se za to s Fr. Kobalom, ki je zraščel v deželne muzeju in je takrat študiral filozofijo ter pisal v uradno »Laibacher Zeitung« poročila o umetnosti in knjištvu, da začneva časopisno obravnavo o ustanovitvi umetnostne galerije v Ljubljani. Fr. Kobal je začel 21. avgusta leta 1904. pisati v »Laibacher Zeitung« in je napisal celih 8 obširnih sestavkov. Pisal je pa bolj s splošnega umetnostnega stališča, da je treba ustanoviti galerijo, kot pa s slovenskega. Zagovarjal je pa prav spretno celo stvar, poudarjal je tudi vzgojno stran galerije, izbral si je za geslo: »Bahn frei, Kunst um Kunst«, poudarjal je, da je na Kranjskem zadosti umetnin, iz katerih bi se dala sestaviti umetnostna zbirka, opozarjal je na Strahlovo zbirko, na škofijski muzej in na umetnostno zbirko deželnega muzeja, ki naj bi jih združili v galerijo. Poudarjal je kranjski patriotizem in da je izključen vsak »nacionalni namen«, češ kot je deželni muzej »internacionalen«, naj bo tudi umetnostna galerija »internacionalna«, ker je tudi umetnost »internacionalna«. Pisal je, da gre za »kranjsko«, ne za slovensko in ne za nemško, ampak za deželno umetnostno galerijo. Bo vsaj deželna ustanova, podpira naj jo pa tudi država. V kuratoriju naj bi bili zastopniki dežele, vlade in izvedeni ljudje. Prostor naj bi dobila umetnostna galerija na hodnikih v deželnem muzeju, in sicer v I. nadstropju, kjer bi stale preuredbe kakšnih 10.000 kron. Fr. Kobal je v svojih sestavkih omenjal tudi moje pisanje v aprilski številki »Ljubljanskega Zvona« iz l. 1904. ter zapisal, da jaz (I. R. Sever) segam previsoko, ko zahtevam za ustanovne stroške umetnostne galerije 70 do 80 tisoč kron in da bi zadostovalo za to le 50.000 kron.

Kobalu sem odgovoril v podlistku »Slovenskega Naroda« 9. maja 1904. Ugotovil sem, da je v Ljubljani za vsako vejo umetnosti boljše preskrbljeno kot pa za oblikujočo umetnost, ker ima Ljubljana dve gledališči in dva glasbena zavoda, nima pa

nobene zbirke umetnin, ki bi bila velikega pomena za domačo umetnostno produkcijo, ki bo morala sicer izginiti v pesku ali pa se navezati na tujino in bo tako za nas za zmeraj izgubljena, če ji ne postavimo vsaj skromnega doma, ko je naša oblikujoča umetnost že dorasla in postala polnoletna. Ker je Ljubljana kulturno središče več avstrijskih provinc, bi se spodobilo, da bi si Ljubljana preskrbela ustanovo, ki bi pritegnila nase še bolj kulturni razvitek vsega tega ozemlja. Ker od Gradca do Trsta ni galerije slik, bi umetnostna galerija tudi privabljala tujce, ki sicer v Ljubljani ne najdejo posebnih mikavnosti. Opozarjal sem na Gradec, ki ima deželno galerijo slik, deželni muzej za bakroreze, kulturno zgodovinski in umetnostno obrtni muzej, na Innsbruck, ki ima umetnostno galerijo in pa na Linz, kjer je v deželnem muzeju lepa zbirka predvsem cerkvenih slik in skulptur. Ljubljanska umetnostna galerija bi bila že kot taka zanimiva za tujce, posebno pa še, če bi bila zbirka le same domače umetnosti, ker sedaj popotnik, ki pride k nam, ne more dobiti pogleda v naše duhovno življenje. Spored naše Talije je podoben sporedom gledališč drugih srednjeevropskih mest. Neslovan se ne more seznaniti z našim knjištvom, le oblikujoča umetnost govori jezik, ki ga razume vsak. V umetnostni galeriji bi spoznal vsak najlaže in najboljše tip naše narodne duše in naše umetnostne miselnosti. Zagovarjal sem spet galerijo domačih, to je slovenskih umetnostnih del ter sem se postavil po robu Fr. Kobalu, ki je zagovarjal v »Laibacher Zeitung« splošno zgodovinsko pragmatično sestavo galerije, kajti galerij, ki podajajo splošni razvitek umetnosti, je v širokem svetu veliko in dovršenih ustanovljenih z velikanskimi sredstvi in je tudi samo z nekaj sto tisoči težko ustvariti pošteno splošno kronološko zbirko. Galerija pa, ki bi podajala našo rojstno zemljo, pa doslej sploh ni. Izrekel sem se zoper to, da bi napravili galerijo na hodniku v deželnem muzeju »Rudolfinu«, kakor je predlagal Fr. Kobal, ter sem predlagal, da naj umetnostno galerijo naredo na Novem trgu v starem »lončovžu«, iz katerega naj se Kmetijska družba izseli, in naj bi bila v I. nadstropju »lončovža« zbirka slik, v pritličju naj bi pa bili akvariji in kipi. Bila je torej misel popolnoma samostojne umetnostne galerije poudarjena, medtem ko si si prej vsi, ki so se ukvarjali z mislijo umetnostne galerije v Ljubljani, predstavljali galerijo le kot nekaj privesek deželnemu muzeju in bi bili zadovoljni, če bi vsaj kaj takega kdo napravil.

(Nadaljevanje prihodnjic)

nih manjšin tako na političnem kakor na kulturnem polju, a posebno, da se zagotove manjšinam šole, cerkve in pogoji za gospodarski razvoj. Tretja resolucija se bavi z notranjimi zadevami zbora in sicer glede novega poslovnega odbora za prihodnje leto (predsednik je zopet dr. Wilfan), glede kraja zborovanja v letu 1959 (izbrali bodo še sledeča mesta: Belgrad, Pariz, Bern in Oslo) itd.

Vprašanje narodnih manjšin ostaja kljub vsem zborom, pozivom in načelom odkrito mislečih ljudi še vedno vprašanje. Niti ustanova kakor je bilo Društvo narodov ga ni moglo zadovoljivo rešiti, kdo naj bi ga rešil dokončno in zadovoljivo v sedanjih časih, ki se bistveno razlikujejo od prvih časov po vojni, ko je bil svet še poln gesel o človekoljubju in bratovstvu. Dasi kažejo evropski politični dogodki, da se utegne število narodnih manjšin zmanjšati, ne sicer po načelih, ki jih leto za letom izpovedujejo manjšinski zbori,

marveč po starodavnem načelu pravice močnejšega, ostajajo vendar vsi pozivi manjšin malih narodov glas vpijočega v puščavi. Kaj naj rečemo v današnjem napetem stanju šele mi — mali narod Slovencev? Saj smo prežeti človekoljubja in bratovstva, naši zastopniki, kakor kažejo vsakoletni zbori manjšin, zavzemajo na teh zborovanjih celo najodličnejša mesta — toda ne moremo reči, da bi se bil položaj naše krvi v zadnjih dvajset letih obrnil tako, da bi s tem bile zadovoljene najbitnejše življenjske potrebe. Dokazil je bilo dovolj predloženih, izjav nič manj, kaj naj nam še ostane? Udati se v usodo? V tem primeru bi ostala pač le še ena želja — ali ne bi mogla slovenska zastopnika v zboru odposlancev narodnih manjšin takole o priliki predlagati, naj bi zbor manjšin bil vsaj enkrat vendarle v Ljubljani, da si manjšine z drugih koncev Evrope ogledajo tudi naš košček sveta, naše življenje in nihanje za spomin...

Opazovalec

Ob razstavi slovenske knjige

Slovenska misel, vzpluj, vrzi se do nebes!
Razpni se! Po razponu tvojih kril
bo meril narod čilost svojih sil.

Oton Zupančič.

Društvo slovenskih pisateljev, ki je strokovna organizacija slovenskih pisateljev, je priredilo razstavo slovenske knjige, da bi pregledalo umske sile slovenskega naroda, napravilo vsaj v glavnih obrisih bilanco njihovega dela in premerilo obzorje, ki se v bodoče odpira pred nami.

Zdaj, ko je gradivo zbrano, lahko s ponosom ugotovimo, da slovenski duh v teh dvajsetih letih nikakor ni počival. Predvsem eno dejstvo je očitno, da so se osnove našega narodnega življenja silno razširile, da poganjajo na vseh krajih nove kali. Od naših vrtnarjev je odvisno, če bodo uspevale. Ali jih bodo gojili, kakor jim nalaga dolžnost, ali pa tega klica dolžnosti ne bodo razumeli in jih bodo celo zadušili?

Zanimiv primer nam nudi pogled v tehnično stroko: strokovne knjige izhajajo čisto v litografičnih izvodih, čisto samo v skriptnih dijakov. Velika dela so izšla v samozaložbah, mnogo, morda največ, pa jih čaka v rokopisih. Tu čaka naše znanstvene zavode, našo Akademijo znanosti, velikansko delo. Bolj kot vse druge panoge, je važna v dobi tehnike strokovna tehnična literatura, z njo stojimo in pademo. Tu si lahko ustvarimo samostojno knjižstvo ali pa res postanemo povsem odvisni od tujih pripomočkov.

Nadalje nam je pokazala razstava, kako se lušči iz kaotičnega, neorganiziranega trga organizacija knjižnega trga. Pri nas zalagajo knjige knjigarne, založbe in knjižne družbe, znanstveni in drugi zavodi ter korporacije in pa samozalozniki. Na razstavi sodeluje okrog 70 slovenskih založništev in knjigarn ter okrog 50 samozaloznikov. Zanimivo je, da so največ izdale založbe, knjižne zadrage in družbe, razmeroma najmanj pa knjigarne. Prevodno knjižstvo, o katerem se nam včasih zdi, da prerašča domačo knjigo, nam je storilo vendarle veliko uslugo. Vseposod je nastopilo kot organizator trga in dalo je pobudo za marsikaj. Danes je naš trg toliko organiziran, da bodo dobra domača leposlovna dela vedno dobila svojega založnika. Prevodi so nam organizirali trg, zdaj je na pisateljih, da zavzamejo svoje postojanke, da vzbudijo zanimanje pri občinstvu in usepš tekmujejo s svetovnimi pisatelji. Prepričani smo, da bo mladi rod pisateljev, ki trka vseposod na zaklenjene duri slovenskega knjižstva, z uspehom izvojeval ta boj. Ko bodo dosegli to, se jim bo sam po sebi odprl tudi svetovni knjižni trg. Kajti danes je napočil čas svetovne literature, kakor ga je pred sto leti napovedal Goethe.

Razgledi, ki se odpirajo slovenskemu pisatelju, ki je prežet volje do dela, ki koristno ohvlada vse, kar je pisatelju potrebno, ki je notranje bogat in ki razpolaga s širokim znanjem, prav gotovo niso mračni. Kaj bi dejala Čop in Prešeren, če bi mogla videti to našo razstavo, kako bi scipihal Anastazij Zelenc, če bi moral nositi vse to velikansko gradivo, ki je plod borih dvajset let, na svojih ramenih!

Slovenska misel živi. Krepka je, polna mladostnega zanosa. Dovolj je močna, da bo podrla ovire, ki bi se ji kjer koli zastavljale, dovolj je mlada, da ljubi življenje, in izvojevala si bo, če bo treba, prostora za razmah!
M. M.

Evropska igra

Francoski katoliški dnevnik »La Croix« je objavil 22. septembra dopis, iz katerega povzamemo glavne misli.

Pogodbe po svetovni vojni so bile slabo narejene, to lahko priznamo. Pametno in koristno bi bilo, če bi jih bili zmagovalci sami izboljšali. A kdor bi bil to rekel pred šestimi leti, bi bil obtožen izdaje. Danes za to ni več časa! Vendar pa moramo reči, da vsi, ki danes v Nemčiji, na Madžarskem in drugod kričijo, da so zatirani, pozab-

ljajo, kako so dolga stoletja sami ravnali z Romani in vsemi južnimi ali vzhodnimi Slovani: Slovenci, Hrvati, Čehi, Slovaki, Rusini in Poljaki. Beseda slave (slovanski) je za zahod postala istega pomena kakor esclave (suženj).

Gonja, ki se danes začenja proti vzhodu, je stara več kot tisoč let. Že v 9. stoletju so se morali Moravani, ki jim je oznanjal katoliško vero sveti Metod, zateči v Rim, da so od papeža dobili pravico moliti v svojem jeziku, kar so jim Nemci branili.

Ko je danes zaradi tujega boljševizma v Rusiji slovanstvo oslabiljeno, se skuša Hitler s tem okristiti in zdrobiti slovanstvo tam, kjer sega najbolj v osrčje germanstva, na Češkem. Slovesno zatrjuje, da hoče mir na zahodni fronti, ki je ne more prestopiti. Smehljaja se Poljakom v koridorju in Stojadinovičevim Slovincem, in on, diktator, začenja sveto protislovansko križarsko vojsko, češ da se bori proti Kominterni. Slabo za tistega, ki naivno vse to verjame. Poljska in Mala zveza, ki jih je Francija opozorila, bosta nekega dne prepozno obžalovali, da sta se dali razdružiti.

Podonavski načrt je uničen. Blok odpornosti bi mogel zgraditi Evropo od Jadranskega do Črnega morja, če bo močna slovanska država na jugu. Treba pa je spraviti slovanske brate. V tem primeru bi bil za Italijo Trst, glavno mesto slovenskega ozemlja, tečaj ravnotežja med dvema nasprotnima silama, germansko in slovansko.

Poljska in Romunija bosta omahovali med sovjetskim kladivom in nacionalno socialističnim srpom, katerih sporazuma se je treba zelo bati. Hipernacionalizirana Nemčija kakor fašistična Italija ohranjata v resnici neuničljiv znak socializma. In tu je nevarnost. Že leta 1878. je daljnoviden mož dejal, da bi bil spretno zvezan vpad revolucionarnega socializma, ki bi ponudil roko tako imenovani kulturni borbi, bolj nevaren za krščansko civilizacijo, kakor barbarski vpadi Hunov, Gotov in Vandalov. Pravi ideološki sorodniki Hitlerja so v Moskvi. Žal se tudi Italija zgublja v meglenosti te filozofije in pozablja tako zelo svoje izročilo, da ironizira besede papeža, ki nas tako opominja k pameti.

Če duce zahteva plebiscit za vse manjšine, načinja zelo nepredvidno neko vprašanje. Tedaj je treba vprašati tudi Slovence v Primorju, Nemce ob Brennerju, Rusine v Poljski, Katalonce in Basko, da ne govorimo o Abesincih. Treba bi bilo popraviti ves zemljevid.

Francija ostane zvesta miru. Tudi Anglija ga skuša sedaj podpreti z vso svojo veliko močjo. Na robu brezna bi bilo za vse potrebno, da bi poslušali pamet, kakor jim kliče papež. Grožnje in nasilje vodijo v prepad.

Slovenski jezik

Glasilo »Slavističnega društva«

Leta 1955. se je ustanovilo v Ljubljani »Slavistično društvo« z namenom, da organizira in podpira raziskovanje slovenskega jezika, da izdaja znanstvene in praktične publikacije, posebno pomagala za praktično uporabo slovenščine pri pouku, da širi zanimanje za jezikovno omiko med širokimi plastmi, da goji slovanske jezike in njih knjižstva, da skrbi za pravilno učenje slovenščine in srbsko-hrvaškega jezika v srednji, meščanski in ljudski šoli.

Prvi predsednik je bil vseučiliški profesor dr. Rajko Nachtigal, sedaj načeluje društvu gimnazijski profesor dr. Mirko Rupel. Društvo prireja predavanja za svoje ude in javna predavanja iz stroke, ki jo goji, ter izdaja spise umrlih zaslužnih slavistov, n. pr. vseučiliškega profesorja dr. Ivana Prijatelja.

Letos je izdalo društvo prvič svoje znanstveno glasilo, ki se imenuje »Slovenski jezik« in ga ureja gimnazijski profesorji dr. Anton Bajec, dr. Mirko Rupel in Jakob Šolar. Prviletnik glasila obsega štiri snopiče skupaj na 199 straneh ter velja za društvene ude na leto 70 din, za nedruštvene pa 90 din.

Pozdravljamo prizadevanje slovenskih profe-

sorjev in profesorice, da se brigajo za slovenski jezik, ki je dandanes izpostavljen mrcvarjenju po šolah in v javnosti.

Iz mnogovrstne vsebine prvega letnika navajamo razprave, zapiske, ocene in društveni vestnik. Posvetitev spominu pok. dr. Ivana Prijatelja je napisal dr. Slodnjak, z natiskom slavnostnega govora prof. Koblarja pa se je časopis oddolžil za jubilej Otonu Zupančiču. Dr. Grafenauer nadaljuje svoja raziskovanja o Brižinskih spomenikih in osvetljuje Vodnikov delež pri Kopitarjevi abecedni preosnovi (s faksimilom). Dr. Breznik poroča o najdbi Kastelčevega slovarja. Z daljšo razpravo razbira L. Legiša slovensko poezijo od Vodnika do Kranjske Čbelice. O večjezičnosti govori sestavek A. S. Isačenka. S. Trdina je prispevala razpravo o Lenorini zasnovi v slovanskih literaturah. M. Boršnik prinaša Cankarjeva pisma urednici »Slovenke«, dr. D. Lončar pa Kunšičevo korespondenco. Dr. A. Ovečnik poroča o formalistični šoli v literarni zgodovini in B. Grafenauer o reformah Jožefa II. v luči javnega mnenja.

Z zapiski so založili letnik dr. Fr. Kidrič, dr. I. Grafenauer, dr. T. Debeljak, dr. S. Trdina, dr. A. Breznik in M. Boršnik. V oddelku Knjižstvo so ocenjena tale dela: Prijateljeva Borba, Ramovševa Kratka zgodovina in Historična gramatika, nova izdaja Brižinskih spomenikov in novejša pomagala za pouk slovenščine v srednji šoli.

Iz navedene vsebine vidimo, da se je prvi letnik dostojno predstavil in dokazal svojo upravičenost. Da bo mogel SJ uspešno nadaljevati svoje delo (v bližnji prihodnosti obeta uredništvo nov letnik s prav tako tehtnimi novostmi), je potrebno, da vsakdo, ki se zanima za izsledke slovenistične, naše najpoglavnejše vede, podpre izhajanje časopisa. Naroča se pri Slavističnem društvu v Ljubljani, Mesna ženska realna gimnazija, Bleiweisova cesta.

Pravo in lažno jugoslovenstvo

Belgrajski jugoslovenski časopis »Vidici« je prinesel nedavno uvodnik, v katerem premišljuje o jugoslovenstvu. Pravi, da je treba ločiti med pravim in lažnim jugoslovenstvom. Pravo jugoslovenstvo da ni bilo nikoli tesnosrčno, izključujoče, nestrpno. Posamezne stranke in svojati da pa so pravo jugoslovenstvo zamisel izrabljale.

Danes, ko jugoslovenarstvo vsi pravi Slovenci in Hrvatje odklanjajo kot tisto, kar jim je povzročilo toliko hudega in razen tega zaneslo mednje korupcijo, nenravnost in hlapčevskega duha, je seveda umljivo, da premišljujejo, kako bi še rešili sebe in svojo ideologijo. Zato bi se radi odmaknili od tistega, kar je ljudem naredilo jugoslovenstvo nacionalstvo tako zoprno. Svoje umske nebogljenosti pa niso mogli bolje pokazati, kakor z zgorajšnjim sestavkom.

Kajti če bi bili le malo pomislili, bi bili videli, da se je tisto jugoslovenstvo, ki je edino bilo in ki je edino imelo oblast, kazalo nasproti Slovincem in Hrvatom zmeraj kot tesnosrčno, izključujoče, nestrpno. Niti enkrat v vseh teh dvajsetih letih svoje oblasti se ni pokazalo strpno, pravično, bratovsko. Saj imajo vse te neprejeljive stiske in pretresljaji samo v teh slabih lastnostih jugoslovenstva svoj zadnji in edini vzrok.

Ali kratko in malo: tistega jugoslovenstva, ki bi ga hoteli »Vidici« naslikati Slovincem in Hrvatom na vrata, doslej še sploh ni bilo. In če ga doslej ni bilo, v vseh dolgih dvajsetih letih slovenskega trpljenja, je gotovo, da ga tudi v prihodnje nikoli ne bo. Ostalo bo pa tisto, ki ga »Vidici« sami imenujejo lažno.

Važno v teh časih

»Trgovski list« posnema po »Jugoslovenskem govozdjarju«:

Nas je veljal uvoz iz Nemčije silne denarje. Ali bolj rečeno, sami smo morali plačati račun za nemško zadolžitev na naš klirinški saldo. Ta resnica nas je poučila, da v nobenem primeru ne smemo več slepo zaupati nikaki trgovinski politiki uvoznških držav. Kajti njihova politika je v prvi vrsti v tem, da njih lastna industrijska proizvodnja čim več plašira na določen trg brez ozira na kakovost in vrednost teh izdelkov.

Glede nemškega uvoza blaga bi mogla mnogo povedati naši uvozniki, ker so ti v praksi spoznali, kakšne izdelke nam je dobavljala Nemčija.

Znana stvar je, da je današnja Nemčija, ki se krčevito bori za surovine, vsa zaposlena s tem, kako si zagotovi zadosti surovin, da bi mogla v primeru vojne kriti svoje vojaške potrebe. Na podlagi vsega tega je začela Nemčija proizvajati sintetične surovine in razna nadomestila, s katerimi skuša nadomestiti originalne proizvode.

To ravnanje je manj ali bolj znano po vsem svetu, zlasti pa smo ga spoznali mi. V zadnjem času je ugotovljeno, da prihaja k nam iz Nemčije tudi blago sumljive vrednosti. Gledalo se je na to, da se ugotovi, kakšno je to blago, in ugotovilo se je, da prihaja k nam ~~bolj~~ najslabše vrste, ki je mnogo slabši ko najslabši nadomestek.

Politika nadomestkov, ki se izvaja pri izvozu nemškega blaga v našo državo, ni nič drugega ko osvajanje tujih trgov na spreten način ter na škodo uvozn-

NAJBOLJŠE ŠIVALNE STROJE

»ADLER«

ZA DOM IN OBRT TER POSAMEZNE DELE IN KOLESŦ KUPITE PRI

PETELINC
LJUBLJANA

ZA VODO, BLIZU PREŠERNOVEGA SPOMENIKA

VEČLETNO JAMSTVO! - POUK V

UMETNEM VEZENJU BREZPLAČEN

ških držav. Naravno je, da se more hitro izravnati pasivni klirinški saldo samo na ta način, kajti dobro blago se ne more dajati za cene, ki ne odgovarjajo ravni drugega uvoznškega blaga.

Zato je treba ugotoviti, da pri našem nemškem uvozu ni vse prav. Naši gospodarski ljudje zahtevajo zato neko zaščito, oziroma pozivajo odločujoče činitelje, da se za to stvar zanimajo v korist naše gospodarske in narodne javnosti. Brez sentimentalnosti in brez ozira na katere koli prevzete obveznosti je treba ves uvoz tujega blaga kontrolirati, zlasti pa je treba uvesti strogo kontrolo nad blagom, ki se uvaža iz Nemčije.

V zadnjem času se pritožujejo naši uvozniki nad nemškim blagom, ker njegova kakovost ne ustreza več naročilom in ceni, ki se zanj plača. Uvaža se blago, ki ni vredno, da pride v našo državo, ker moremo sami proizvajati mnogo boljše blago.

Kot javno glasilo moramo vzeti v zaščito naše trgovce, ki so pod pritiskom razmer prisiljeni, da kupujejo tudi takšno blago, a moramo zaščititi tudi naše industrialce, ki so zaradi konkurence manjvrednega blaga prikrajšani v svojem produkcijskem delu.

Znano je, da se Nemčija v zadnjem času zelo zanima za Podonavje in da hoče svoje blago za vsako ceno spraviti v podonavske države. A ne samo to. Nemčija danes na račun tega svojega izvoza tudi kupuje pri nas vse blagovne proizvode iz Podonavja ne glede na cene. Tako spravlja k nam svoje blago na načelu dumpinga, naše blago pa kupuje tudi za najvišje cene.

Ta dvojna taktika ima svojo posebno logiko in ta dvojni meč ima čisto poseben namen. Ta namen moramo tudi upoštevati in če treba tudi vračati milo za drago. Smisel te logike je namreč v tem, da nas Nemčija z nakupom našega blaga sili, da kupujemo nemško blago, ali pa naš izvoz sploh ne bo nikdar plačan.

Pogojna resnica

»Trgovski list« piše:

Višina uradniških plač je odvisna od intenzivnosti gospodarskega življenja, od zaslužkov kmetovalcev, obrtnikov, trgovcev, industrialcev in delavcev. Ti so tisti, ki morajo spraviti skupaj denar za upravne aparate, in samo od njih zaslužka je odvisno, koliko more država izdati za upravne aparate in s tem za uradniške plače.

rate, in samo od njih zaslužka je odvisno, koliko more država izdati za upravne aparate in s tem za uradniške plače.

Ta trditev je resnična seveda samo pogojno, takrat namreč, kadar imajo vsi pridobitni sloji pri razdelitvi državnih dohodkov kaj besede. V državah, kjer take besede nimajo, kjer vlada nasilje in korupcija, je pač vse zastonj, pa če je dohodek pridobitnih slojev še tako velik in če so njihne dajatve še tako občutne. Narobe, dostikrat celo vidimo, da neke države uradniške plače celo brez potrebe zmanjšujejo, prvič ker tako ostane več za vladajoče, drugič pa, ker je slabo plačano uradništvo manj odporno in zategadelj zanesljivejše orodje v rokah režimov in za njihove protiljudske namene.

„Edinstvenost“

Slovenski narodni dohodek pada: samo predlanskega leta je padel za pol milijarde dinarjev.

Za najbolj neizogibna dela pri hudournikih smo porabili leta 1936. 17 milijonov dinarjev, medtem ko bi jih bili moral porabiti v ta namen vsaj 150 milijonov, da bi se bila napravila samo najnujnejša dela.

Za bolniške stroške je dolžna država Sloveniji 8.800.000 dinarjev. Tega dolga pa ne plača, četudi je v ta namen dobila v Sloveniji mnogo več davka. Zato je morala Slovenija zvišati šolsko doklado od 26 na 55 odstotkov.

V drugih banovinah, kjer nimajo važnih mednarodnih cest, je vendar državnih cest do 52,41%. V Sloveniji jih je samo 18%, kljub temu, da prispevamo dobro četrtino vseh dohodkov za cestni sklad. Če pa banovina zvišuje dajatve, pretakajo jugosloveni bridke solze nad preobremenjeno Slovenijo, pri čemer čutijo samo tistih 5% dajatev, ki gredo za banovino, a nič jim ni do ostalih 95%, ki gredo v Beograd.

V ljudskem šolstvu v Sloveniji je še zmeraj kakih 500 učnih moči premalo.

Davka na poslovni promet plačujemo okoli 55 milijonov, nazaj dobimo kake 5 milijone.

In da se to stanje in razmerje ohrani na vse večne čase, za to se bojujejo jugoslovenski nacionalci vseh barv. A tistega, ki je za pravico v dejanju, ne samo v besedah, razglašajo za izdajalca »edinstvenega« naroda.

Mali zapiski

Prepovedan list.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažanje in širjenje dnevnika »Populaire-a«, ki izhaja v Parizu.

»Populaire« je glasilo bivšega francoskega ministrskega predsednika Bluma.

Primera.

»Münchner Neueste Nachrichten« pišejo dne 27. letošnjega septembra glede zadnjega Hitlerjevega govora o Berlinu, da spričo njega »oblede celo velike govorniške mojstrovine v Shakespearjevih junaških dramah«.

šaro. Surovost v lakastih čevljih je ogabnejša od podivjanosti v škornjih. Ko je Škerbčeva knjiga izhajala še kot podlistek v »Gorenjcu«, je dejal neki strankarski veljak: »Ni tako hudo. Nekdo, ki je bil tudi zaprt, piše sedaj drugo knjigo po resnici in pravici.« Izjava pada časovno v dobo izhajanja omenjenih podlistkov, dasi morda niso bili mišljeni ti. Vendar je besedo razumeti tako, kakor da Škerbec in drugi ne govore resnice. Govoril je pač drugi konec palice.

Radoveden, kdo hoče dokazati, da je črno — belo, resnica — laž, da ni res, da je »svoboda največja dobrina na svetu«, sem se zanimal za možaka. Šele čez dve leti sem naletel na znanca, ki mi je povedal sledeče: N. N. je sedel precej časa. Najbrž je bil mišljen on, ker govori, kakor da ga skomina nazaj. Pa utegne biti le želja po maščevanju. Ne verjamem, da bi bil sposoben za pero. Prisedši iz zapora je pomnožil armado brezposelnih. Prejšnja služba mu je bila zaprta. V glavo mu šine misel, da bi spisal knjigo, tako, ki bi bila vseč nekim krogom in bi nesla. Ubil bi dve muhi naenkrat z enim udarcem: maščeval bi se, pa zaslužil bi. Morda bi dobil celo službo. Denar je podoben denarju: le načini, kako priti do njega, so različni. Najtežje se dobi s poštenim delom. Razodene se interesiranim strankarjem. Ti pograbi, dajo mu tudi službo. Le recite, so dejali, da gre falotom dobro. To bo vleklo, pa denarja bo nič koliko. Mož pa ali ni bil sposoben ali pa mu ni prijala tlaka zoper njegovo prejšnje prepričanje, če ga je imel. Zdejci se je znašel zunaj službe. Skušnjavec pa ni miroval. Lazil je za njim in mu šepetal: Piši! Bomo že popravili rokopis, če treba, so ga hrabрили, Nemara so pri tem mislili še na kaj drugega. Da bodo spisu dodali še iz svojega arzenala, ga zabelili po okusu krivecev, ocvirkali in popoprli. Saj je morala taka, da je zoper nasprotnika dovoljeno vse. Knjiga naj bi bila po-

Slapa Poljska

V »L'Epoque« piše Henri de Kerillis, ki je znan po svojih zvezah s francosko desnico, o poljskih zahtevah nasproti Čehom:

Ogrska pravi, da hoče svoj delež od plena. Poljska hoče prav tako. Slapa, kazniva Poljska, ki je jutri določena za germansko bodalo, pozablja res preveč, da je sama s svojimi petimi do šestimi milijoni Ukrajincev, svojim poldrugim milijonom Belorusov, svojimi 900.000 Nemci, svojimi tremi milijoni Judov, svojimi Litvini mozaška dežela, dežela manjšim, kakor njena slovanska sestra Češko-Slovaška.

Slaba izbira

Angleški državnik Winston Churchill je izjavil nasproti časnikarjem, kakor poroča »Populaire«:

»Angleška in francoska vlada sta imeli izbiro med sramoto in vojno. Izbrali sta si sramoto in imeli bosta vojno.«

Francosko vojaštvo in češko-slovaška stiska

V »L'Epoque« piše Henri de Kerillis glede na francosko krivdo v češki žaloigri:

Civilisti bi hoteli naprtiti krivdo vojakom. Izjavljam, da to ni res. Generalov ne zadeva krivda.... Poučil sem se iz različnih virov.... Res je, da priznava voditelj zračnega orožja in občudovanja vredni general Vuillemin vetko premoč nemškega zračnega ladjevja. Res je, da so nekateri preplašeni zaradi zamud in nezadostnega vojnega materiala. General Gamelin, najvišji poveljnik, generalissimus, ki zbira podatke in pozna posameznosti, ki se ne tičejo samo francoske, ampak tudi nemške vojske, on, ki nosi vso odgovornost, je zagotovil zunanjemu ministru, da popolnoma zaupa na konec vojne, če bi na žalost izbruhnila.

Angleško ljudstvo in češko-slovaška stiska

Dopisnik švicarskega dnevnika »National-Zeitung« poroča iz Londona:

Angleško ljudstvo se upira zoper domnevo, da bi moralo sprejeti »nemški mir«. Anglija je — glede tega si je vsak na jasnem — čez noč seveda nekoliko pozno, spoznala prave cilje narodnega socializma, in angleško ljudstvo je, kar angleški državniki za zdaj še ne vidijo, bolj in bolj odločeno, postaviti meje pangermanski ekspanziji.

V teh dneh sem potoval po deželi. V avtu, z železnico, z avtobusi na deželi in v Londonu. Prevzet od stališča milijonskega tiska, časnikov, ki postavljajo angleškemu državljanom vsak dan na mizo v primitivni obliki od časniških lordov narekovano mnenje, sem prav za prav pričakoval vsaj deloma pritrjevanje Chamberlainovi politiki, četudi samo kot odmev časniške propagande.

Namesto tega sem videl ljudi, ki so ogorčeni pravkar kupljeni časnik vrgli zmečkanega s kletvico proč. Po dolgem času ima ljudstvo spet samostojno mnenje, ki nasprotuje časnikom. To je angleški pojav, ki zasluzi, da ga zapišemo.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Škerbec in tovariši niso okusili najhujšega, to priznava deloma tudi sam na straneh 256 do 258, kjer opisuje svoje enodnevno bivanje v kaznilnici. Kazen so namreč prestajali v jetnišnici, ne v kaznilnici, v čemer je velika razlika. Pa še tu tako imenovani »častni zapor« — custodia honesta — od koder ime Kustodija. V kaznilnici je bil Škerbec samo en dan, kamor je bil prepeljan zaradi zdravljenja. O tem pravi med drugim: »Nekako tesno ti postane, ko prestopiš prag kaznilnice. Povsod opazuješ življenje, ki ni življenje. Svoboda je pač največja dobrina na svetu. V Kustodiji nismo tako hudo občutili zapora, v kaznilnici sem šele videl, kako težka je nečastna kazen v kaznilnici, kjer si le številka... V četverostopu so počasi, z ubitimi koraki prihajali v poslopje (z dvorišča, op.)... Vse ozračje v kaznilnici se mi je zdelo skoraj nezno. Že drugi dan sem prosil, naj me pošljejo nazaj v Kustodijo, kjer se sam morem tako zdraviti, kakor se tam...«

Samo en dan in ena noč, pa taka sodba! Le popoln izprijenec se more smejati ob tem. Pa se vendar najdejo, ki pravijo: Premalo so ga — dobro se jim godi... Škerbec je odsedel eno leto zapora. Vrnil se je »nepopravljen«. Nasprotno, dobil je novega poguma. Zapor ne popravlja — kdor ima značaj, ostane trden. Od »popravljenih« ne značajev pa ni koristi.

Niso pa padale škodoželjne opazke samo ob izidu knjižice »Šenčurski dogodki«. Slišati jih je bilo že prej in padajo še. Večkrat odete s hinavskimi publicami o človečnosti in drugo pisano

barvana ideološko, zraven pa polnila blagajno. Za to je potrebno ime, o katerem se bo lahko reklo, da je očividec, ki govori iz lastne skušnje — kakor posamezne priče v šenčurskem procesu. Tudi naslov mora biti primeren, krempljast in krvav. Peklenska zamisel. Nazadnje se je mož vdal. Poiskal je pomagata, sebi primerne, menda členu kluba »Mrtvaška truga«. Vam se zdi smešno. Meni ne. Povedali so mi namreč, da ima mož bogato pesniško domišljijo. Spesnil ni sicer še nič, pomaga pa lahko vendarle. Sedaj pride pa najvažnejše: Od tega je že dve leti — koklja je kokodakala — jaca pa ni...

Tako moj znanec. Bodoči »avtor« si je gotovo premislil. Pač ni maral biti uvrščen v vrsto ljudi, o katerih je govoril Podreberšek: »Prav je, da je ovadil; ali zato je vseeno umazan značaj.« Ni hotel, da bi s prstom kazali za njim. Spomnil se je, da bi se možje v gosposki suknji sicer klanjali pred njim, v roko bi mu pa ne segli. Načrt se torej ni uresničil. Je pa kljub temu zanimiv. Dokazuje, kako se pri nas vodi politični boj, kako se »delajo« dokazi. Če hočeš biti slamnata streha, lahko postaneš »pisatelj« in si kupiš hišo. Bodočemu »avtorju« so obljubili menda tri tisoč dinarjev — sto krat več, kakor je dobil Judež Iskarjot. Po kupni vrednosti zneska pa ravno toliko. Malo, a za tako »avtorstvo« dovolj. Malo je bil takrat vreden človek, še manj je vreden danes. Iskarjota je zapekla vest, stegnil je krempljasto roko, vrgel srebrnike na Krvavo njivo in se obesil. Zemlja ga je izvrgla, pekel se ga brani; še hodi po zemlji postoterjen in izdaja človeka človeku.

Ustrezajoč želji mnogih bralcev nadaljujem sestavke v prihodnji številki pod drugim naslovom. Na prvotni predmet se vrnem kdaj pozneje.

J. K.